

Л.Т. Шевчук, С.Д. Щеглюк

Трансформація територіально-галузевої структури господарського комплексу Карпатського регіону

Актуальність дослідження трансформації територіально-галузевої структури економіки регіону обумовлюється необхідністю реалізації важливого пріоритетного напрямку – реструктуризації економічної бази регіонів і створення сприятливих умов для диверсифікації на новій технологічній основі, який окреслений в Постанові Кабінету Міністрів від 21 липня 2006 р. №1001 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року», прийняттям Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» за №2850-IV від 8 вересня 2005 р.¹, а також декларацією державної влади переходу на інноваційний шлях розвитку, який є неможливим без проведення якісних кардинальних змін, тобто трансформацій.

Особливо актуальним є вивчення цього питання у Карпатському регіоні. Адже цей регіон безпосередньо межує з країнами ЄС, іншими регіонами України, через нього проходить низка важливих міжнародних магістралей, які забезпечують транзит та зв'язок з багатьма державами. Ось чому надзвичайно важливим питанням є визначення напрямків трансформації його територіально-галузевої структури в контексті формування стратегії транскордонного співробітництва України, формування нових пропорцій у галузевій структурі у відповідності до покладених пріоритетів та вимог часу. Недостатня вивченість особливостей здійснення трансформаційних процесів у структурі господарського регіонального комплексу, необхідність врегулювання їх стихійного характеру та розробка нової перспективної структури господарства регіону зумовили необхідність проведення такого дослідження.

Комплексному висвітленню зазначених питань присвячена наукова тема під керівництвом д.е.н., проф. *Л.Т. Шевчук* «Трансформація територіально-галузевої структури господарського комплексу Карпатського регіону» (Постанова бюро Відділення економіки НАН України від 25.10.06, протокол №9, державний реєстраційний номер теми: 0106U013077).

Над науковим дослідженням працював авторський колектив відділу територіальних суспільних систем і просторового розвитку у складі: зав. відділу д.е.н., проф. *Л.Т. Шевчук*, д.т.н., проф. *М.М. Габреля*, к.е.н., с.н.с. *Я.В. Шевчука*, к.е.н., с.н.с. *А.В. Шевчука*, к.е.н., с.н.с. *М.І. Мельник*, к.е.н., н.с. *С.Д. Щеглюк*, к.е.н., м.н.с. *М.В. Гомонай-Стрижко*, м.н.с. *Л.П. Казьміра*, к.т.н., м.н.с. *А.В. Гоблик*, провідного економіста *О.І. Шевчук*, інженера *Р.Є. Яремчука*. До процесу дослідження були залучені матеріали аспірантів, здобувачів та докторантів відділу, які брали активну участь у розробці теми.

Метою дослідження було обґрунтування теоретико-методологічних підходів до здійснення оцінки сучасної територіально-галузевої структури гос-

© *Л.Т. Шевчук, С.Д. Щеглюк*, 2009.

¹ Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2005. – №51. – С. 548.

подарського комплексу Карпатського регіону, проведення ретроспективного аналізу розвитку структури та прогнозування перспективних її змін, а також обґрунтування оптимально-ефективної територіально-галузевої структури господарського комплексу Карпатського регіону на засадах врахування природо-ресурсного, суспільно-політичного, соціально-економічного потенціалів території.

Об'єкт дослідження – територіально-галузева структура господарського комплексу Карпатського регіону (у складі Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Чернівецької областей).

Головну увагу в дослідженні зосереджено на трансформаційних процесах, які відбувалися у господарському комплексі Карпатського регіону за період 1991–2007 рр.

У процесі виконання теми отримано такі головні наукові результати:

Обґрунтовано теоретико-методологічну базу оцінки трансформації територіально-галузевої структури господарського комплексу Карпатського регіону; здійснений всебічний аналіз трансформації структури окремих підсистем економіки регіону; запропоновані перспективні напрями оптимізації територіально-галузевої структури регіонального господарського комплексу в умовах невизначеності, активізації ендегенних чинників зростання;

- сформовано науково-методологічні основи трактування основних понять теми дослідження та підходів щодо оцінки трансформації територіально-галузевої структури господарського комплексу Карпатського регіону;
- доведено, що вивчення галузевої структури господарства при застосуванні традиційних і новітніх підходів є обов'язковим у регіональній економіці. Причому пошук економічно ефективних моделей територіальних структур визнано одним із найважливіших завдань сучасної регіональної економіки. Акцентована увага на виокремленні нових форм продуктивних сил в їх межах, перебудові таксонів, формування нової територіальної структури, доведена необхідність дослідження новітніх елементів у структурі господарства та інноваційних процесів: поширення інформаційних технологій та мережної економіки;
- встановлено, що структурування економіки являє собою процес структурних змін під контролем державних та господарських органів з використанням новітніх наукових досягнень. У результаті його проведення змінюється роль та значення окремих галузей, технологія та організація виробництва, масштаби та напрямки інвестування, коригується структура зайнятості, освітній і професійний рівень робочої сили, територіальне розміщення видів економічної діяльності;
- здійснено аналіз територіально-галузевої структури економіки Карпатського регіону на основі пропорцій тих чи інших галузей у структурі та встановлено, що сучасна структура валової додаткової вартості у Карпатському регіоні не є оптимальною та суттєво відрізняється від європейської, де, наприклад, частка послуг у середньому становить 71,0%, промисловості – 27,0%, а сільського господарства – 2,0% (країни ЄС). Проте протягом 2001-2008 рр. в регіоні почали відбуватися притаманні для ринково-орієнтованих економічних систем структурні зміни, основний зміст яких

полягає у зменшенні частки сектора, пов'язаного із переробкою природних ресурсів (сільське господарство, лісове господарство, рибне господарство, добувна промисловість) у напрямі розвитку переробної промисловості з подальшим переходом від промисловості до послуг. Така тенденція є подібною до тенденцій в інших регіонах України та відповідає основним загальносвітовим тенденціям макроструктурних зрушень і характерна для країн як з високим, так і низьким рівнем доходу на душу населення;

- розроблено авторські методики оцінки інтенсивності трансформаційних процесів у регіоні, які базуються на розрахунку показника інтенсивності трансформації, швидкості трансформаційних процесів, які є придатними для інших регіонів України;
- встановлені особливості трансформації територіально-галузевої структури економіки Карпатського регіону; доведено, що така структура сформувалася у результаті низки негативних процесів, які обумовили обвал виробництва у промисловості та сільському господарстві;
- на основі проведеного глибокого аналізу обґрунтовано низку пропозицій щодо формування прогресивної діяльнісно-видової структури господарського комплексу Карпатського регіону на основі розроблених пріоритетних напрямів розвитку;
- розроблено Концепцію вдосконалення територіально-галузевої структури господарського комплексу Карпатського регіону з урахуванням можливостей розвитку регіону в сучасних умовах та здійснено прогноз розвитку структури до 2015 р.;
- окреслено перспективні напрямки розвитку традиційних форм продуктивних сил регіону та нових форм, до яких автори віднесли логістичні центри. Обґрунтовано, що реалізація поставленої мети трансформації структури можлива за умов вирішення проблем транспортного забезпечення розвитку регіону, активізації впровадження інформаційних технологій у всі види економічної діяльності, а також санації депресивних територіальних утворень.

У процесі виконання теми розроблено низку практичних рекомендацій, які апробовані й впроваджені в практику господарювання, підготовлено й надіслано органам регіональної влади 12 доповідних записок та методичних рекомендацій.

Теоретичні та прикладні результати досліджень обговорювалися на міжнародних, всеукраїнських наукових семінарах та тематичних семінарах ІРД НАНУ. Вони висвітлені в 177 опублікованих роботах загальним обсягом 155 друк. арк., в т. ч. у трьох одноосібних та двох колективних монографіях.

Надійшло 03.06.2009 р.